

*І.Р. Крючкова, аспірантка
Одеського державного економічного університету*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БАНКІВСЬКОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуті передумови виникнення та вплив світової фінансової кризи на банківський сектор України, а також визначені шляхи її подолання.

Ключові слова: фінансова криза, банківська система, іпотечні позики, фондовий ринок, політика ревальвації.

Постановка проблеми. Фінансова криза, яка розпочалась у серпні 2007 р. в США, поступово охопила весь світ і, за твердженням аналітиків, стала другою за величиною після кризи 1927-1930 років. На початку іпотечної кризи США вітчизняні вчені активно сперечалися щодо її наслідків для банківської системи України. Одна група аналітиків вважала, що українській банківській системі нічого не загрожує, тому що через нерозвиненість фондового ринку в портфелі вітчизняних банків не потрапили неліквідні іпотечні облігації американських банків. Інша група стверджувала, що частка іноземного капіталу, присутня у вітчизняній банківській системі, є достатньою, щоб слугувати так званим “провідником” всіх фінансових криз Західної Європи [1].

Узагальнюючи досвід боротьби із кризовими явищами країн Західної Європи та США, можна надати рекомендації для виходу із кризи вітчизняній банківській системі.

Аналіз останніх досліджень. У вітчизняній літературі даній проблемі прямо або опосередковано приділяють увагу у своїх роботах такі провідні українські науковці: В. Геєць, О. Кіреєв, А. Лобанова, В. Міщенко, Л. Примостка. Над цією проблемою працювали такі зарубіжні вчені: А.Коуз, І. Прасад, К. Рогофф.

Не вирішені раніше аспекти проблеми. До цього часу немає єдиної точки зору про можливі шляхи виходу із кризи. Асоціація українських банків для подолання паніки серед населення пропонує збільшити гарантовану суму повернення внеску від 50 до 100 000 грн. [2]. НБУ проводить політику рефінансування зовнішніх боргів банків, що надали відповідні заявки (за станом на 10.10.2008 такі заявки надійшли від 26 банків, відмовили лише двом). Окрім цього, Національним банком України проводяться валютні інтервенції, наступним кроком, ймовірно, стане заборона на дострокове повернення внесків фізичним особам. Однак зменшити паніку та стримати курс національної валюти не вдається, тому необхідно проаналізувати дії регулятора і визначити необхідні заходи щодо підтримки національної банківської системи та шляхи подолання фінансової кризи.

Мета статті – обґрунтування необхідності прийняття комплексних заходів як з боку уряду, так із боку НБУ, спрямованих на подолання фінансової кризи та оздоровлення банківської системи.

Виклад основного матеріалу. Світова фінансова криза, яка розпочиналась як іпотечна криза в США, дійшла і до України та охопила не лише фінансовий, а й виробничий сектори економіки. Першими на собі відчули ці події банки у квітні-травні 2008 року, коли розпочалась криза ліквідності. У квітні НБУ провів політику ревальвації гривні, курс долара США почав різко знижуватись, втратив 0,2 грн. і досяг позначки 4,85 за курсом НБУ. При цьому дефіцит виник як на гривневій, так і на доларовій ресурси. Українські банки практично припинили кредитування і збільшили відсоткові ставки за депозитами. Лише в травні, отримавши позики на світових ринках, українські банки отримали прямих та синдиційних позик на суму 849 млн. дол. США [3], а також розмістили євробонди на суму 400 млн. дол. США. Вітчизняні банки поновили процес кредитування, але отримати позику як фізичним, так і юридичним особам у гривні була вкрай важко.

Влітку банки значно підвищили вимоги до потенційних позичальників, зокрема, майже припинили надання без заставних позичок, більш ретельно почали перевіряти доходи позичальника, більш жорсткі вимоги висувалися до оцінювання об'єкта застави (майже всі банки в цей період відмовились від послуг незалежних експертних оцінювальних компаній, а створили у своєму складі відділи оцінювання об'єктів застави).

Таким чином, банківська криза перекинулась на будівельну галузь. За підрахунками Асоціації спеціалістів з продажу нерухомості України (ріелторів), за власні кошти купується не більше 10 % житла, все інше – кредитні кошти, які сьогодні дорожчають кожен день. У таблиці 1 наведені приклади іпотечних програм крупних українських банків.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика іпотечних програм провідних українських банків

Банк	Параметри кредитування		Іпотечні програми банків	
			До 10.09.2008	Після 10.09.2008
ВАТ "Райффайзен Банк Аваль"	Відсоткові ставки, %	UAH	–	від 21,00
		USD	–	від 15,00
		EUR	–	від 15,00
	Дисконт, %		15	40
	Максимальний термін надання кредиту, років		25	20
АКБ "Укрсоцбанк"	Відсоткові ставки, %	UAH	16,50	22,00
		USD	11,50	15,00
		EUR	11,50	15,00
	Дисконт, %		20	25

	Максимальний термін надання кредиту, років		30	25
АКБ “Надра”	Відсоткові ставки, %	UAH	18,00	23,19
		USD	12,90	15,99
		EUR	12,90	15,99
	Дисконт, %		від 10	від 30
	Максимальний термін надання кредиту, років		30	25
ЗАТ “ПУМБ”	Відсоткові ставки, %	UAH	18,99	19,99
		USD	13,49	18,00
		EUR	12,00	18,00
	Дисконт, %		25	40
	Максимальний термін надання кредиту, років		20	15

Припинивши кредитування, банки фактично залишили будівельні організації без платоспроможного попиту на їх продукцію, більшість будівельних проектів призупинені внаслідок неможливості отримання компаніями позичок на їх закінчення. Криза призупинила будівництво не лише житлових споруд, але й так званої комерційної нерухомості. Іноземні інвестори виводять свій капітал з українського ринку через нестабільність політичної ситуації, тому більше не створюють попиту на нежитлові споруди, а навпаки, спричиняють їх здешевлення внаслідок поспішного продажу. Внаслідок цих процесів попит падає і на товари будівельної групи – будматеріали, будівельну техніку, меблі.

У вересні-жовтні у таких банках, як АКБ “УкрСиббанк”, АКБ “Укрсоцбанк”, АКБ “Надра”, АКБ “Форум”, АБ “Південний”, АБ “VAB банк” закінчилися строки надання синдиційних позик. В АКБ “УкрСиббанк” та АКБ “Укрсоцбанк” не виникало проблем з рефінансуванням (борги були рефінансовані материнськими компаніями BNP Paribas та UniCredit Group відповідно), в той час як АКБ “Надра” був змушений звернутися за рефінансуванням до НБУ і отримав 07.10.2008 1,5 млрд. грн. для погашення зовнішнього синдиційного боргу в розмірі 130 млн. дол. США та євробондів на 100 млн. дол. США. Взагалі, 26 українських банків звернулися до НБУ з проханням рефінансувати зовнішні борги. Але основна проблема полягає в тому, що НБУ, рефінансуючи комерційні банки, зводить нанівець позитивні наслідки валютних інтервенцій, і курс долара США на міжбанківському валютному ринку продовжує утримуватися на позначці 5,9. Це відбувається передусім саме тому, що рефінансування НБУ проводить в гривні, а борги перед іноземними фінансовими установами у вітчизняних банках в доларах США. Тому, отримавши позику від НБУ, комерційні банки виходять на міжбанківський ринок для купівлі валюти на погашення зовнішніх зобов’язань. Водночас НБУ, намагаючись стабілізувати гривню, кожен день проводить валютні інтервенції. Так лише за 09.10 та 10.10.2008 регулятор продав 675 млн. дол. США на міжбанку за курсом 5,0 [4]. Але потрібно

визнати, що, продовжуючи рефінансувати вітчизняні банки, втримати стабільною гривню неможливо.

Для подолання кризових явищ у банківській системі України, на наш погляд, необхідно:

- 1) не стримувати падіння гривні. Проводячи політику інтервенцій, НБУ тим самим стимулює імпортерів, що в подальшому буде сприяти вимиванню грошей із вітчизняної економіки. До того ж політика валютних інтервенцій не принесе ніяких позитивних наслідків, а буде лише сприяти зменшенню золотовалютних резервів, доки НБУ буде рефінансувати вітчизняні банки;
- 2) більш ретельно ставитися до процесу відбору банків, чиї зовнішні борги рефінансує НБУ. На наш погляд, слід надавати позички лише сильним конкурентоспроможним банкам, чиє банкрутство негативно вплине на економіку країну в цілому та призведе до паніки серед населення. Банкрутство дрібних банків буде сприяти лише оздоровленню банківської системи;
- 3) збільшити гарантовану суму повернення внеску до 100 000 гривень, щоб захистити населення та запобігти різкому відтоку депозитних коштів;
- 4) ввести заборону на зняття депозитних внесків строком на 3 місяці для подолання масового відтоку пасивів банку;
- 5) припинити повернення внесків “Ощадбанку”.

При цьому, на наш погляд, не слід йти шляхом, який обрали Росія та США, не потрібно викуповувати проблемні активи банків. Це лише тимчасовий захід, який, скоріше за все, спрямований на досягнення миттєвого результату, а не на довгострокову перспективу. Слід зазначити, що якість ризик-менеджменту в банках не покращиться, а навпаки, створиться ілюзія того, що держава знову вирішить всі проблемні питання.

Висновки. Українська національна економічна система достатньо інтегрована в світове господарство і тому не змогла залишитися осторонь від світових процесів. Порушення макростабільності на зовнішніх ринках повинно було позначитися і на внутрішніх процесах, що проходять в Україні. Криза фінансового сектора уразила реальний сектор економіки, що призвело до зменшення ВВП, посилення інфляційного фону, погіршення стану ряду галузей (будівництво, сільське господарство, металургія), нестабільності національної валюти. Для виходу з кризи, на нашу думку, слід в найкоротші строки реалізувати певний комплекс заходів, серед яких: збільшення гарантованої суми повернення внеску; не стримувати падіння національної валюти; вибіркове рефінансування комерційних банків; припинення повернень внесків “Ощадбанку”, введення заборони на розірвання депозитних договорів терміном на 3 місяці. Всі ці дії у сукупності повинні привести до стабілізації національної фінансової системи, зробити її прогнозованою та керованою.

Список літератури

1. <http://www.business.ua/management> [Електронний ресурс].
2. <http://aub.com.ua/> [Електронний ресурс].
3. <http://www.podrobnosti.ua> [Електронний ресурс].

4. <http://korrespondent.net> [Електронний ресурс].

Summary

Financial crisis which has begun in August 2007 in the USA, has gradually grasped all world and by right can be called the heaviest after crisis 1927-1930. In article ways of an overcoming the crisis for the Ukrainian bank system are considered.

Отримано 12.12.2008

Крючкова І.Р. Сучасний стан та шляхи подолання банківської кризи в Україні / І.Р. Крючкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. - Суми: УАБС НБУ, 2009. - Т. 24. - С. 205–210.